

Дарія Титаренко

аспірант кафедри управління освітою
НАДУ при Президентіві України

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ДОРОСЛИХ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Стаття присвячена аналізу сучасного стану управління освітою дорослих в Європі. Зроблено огляд проблематики у цій сфері, що досліджувалась зарубіжними вченими. Акцентовано увагу на європейських організаціях з освіти дорослих, які займаються питаннями управління зокрема. Визначено ключові проблеми у сфері управління освітою дорослих, зроблено висновок щодо глобального вдосконалення даної сфери.

Ключові слова: державне управління, освіта дорослих, освіта впродовж життя, Європейська асоціація освіти дорослих, Європейська спілка досліджень освіти дорослих ЮНЕСКО, CONFINTEA.

Dariya Tytarenko

PhD student of the Education Management Chair of the NAPA under the President of Ukraine

ADULT EDUCATION MANAGEMENT: EUROPEAN EXPERIENCE

One of the key areas of EU policy is to introduce the concept of lifelong learning where adult education is a key and integral part of it. There are many prerequisites necessary to the promotion and development of adult education in Europe, one of them - migration processes that cause changes in the structure of Europe's population.

Article is devoted to the analysis of a current state of management of education of adults in Europe. The review of a perspective in this sphere which was investigated by foreign researchers is made. The attention to the European organizations by the training of adults dealing with issues of management in particular is focused. Key problems in the sphere of management of education of adults who leads to a conclusion of global improvement of this sphere are defined.

Currently before modern man faces many challenges, necessitating continuing education to ensure that countries have to create appropriate conditions for adult education, which requires substantial investment by the state in the organization who are providers of adult education and formation of an extensive system of public administration education adults. The state appears guarantor and a key player in developing and implementing educational public policy and public administration.

In Europe observed three control schemes adult education, namely spectral departments working under the Ministry of Education (or at their analogues); independent authorities that are not under the direct supervision of an official of the Ministry and the transfer of powers to local agencies. But this is not to say systematic and enhanced participation of all legal parties in the planning, implementation and monitoring of policies and practices of adult education. The policy in the field of education of adults is defined by a set of the factors connected with it - national social and economic conditions, and also external factors (financial crisis or influence of the regional and international organizations).

The majority of national reports indicate that adult education governance is decentralized nature. There is a clear transfer of authority to the management of adult education organizations that are close to the government, therefore, it can lead to a better response at the local level, taking into account local circumstances and needs.

Overall, the management of adult education underdeveloped, only some countries has appropriate legislation that defines the goals and policies for the regulation of the sector. In very small number of established frameworks that clearly define specific responsibilities for planning, funding and creation of appropriate conditions. The result is not clear management structure that can both help in presenting conditions and opportunities for local innovation and bring complexity to the specific definition of accountability and responsibility. This may reduce the visibility of the sector, both in education and in society.

The key issue is to support the policy of adult education in the complex framework of lifelong learning, which defines the objectives and scope of adult education. This should cover the entire spectrum - from elementary to literacy training, workforce development and continuing professional education. The state policy has to create independently the legislative and financial basis, and also a control system, can connect better formal, informal and non-formal education of adults in complete structure. It is necessary to provide such type of management which was to pertinent, comprehensive and accountable all structures, including thus all main processes of regulation of education of adults.

Key words: public administration, education of adults, life long learning, European Association for the Education of Adults, European Society for Research on the Education of Adults, UNESCO, CONFINTEA.

Дарія Титаренко

аспірант кафедри управління образованием
НАГУ при Президенті України

УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЕМ ВЗРОСЛЫХ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ

Статья посвящена анализу современного состояния управления образованием взрослых в Европе. Сделан обзор проблематики в этой сфере, которая исследовалась зарубежными учеными. Акцентируется внимание на европейских организациях по образованию взрослых, занимающихся вопросами управления в частности. Определены ключевые проблемы в сфере управления образованием взрослых, сделан вывод относительно глобального совершенствования данной сферы.

Ключевые слова: государственное управление, образование взрослых, образование в течении жизни, Европейская ассоциация образования взрослых, Европейский Союз исследований образования взрослых, ЮНЕСКО, CONFINTEA.

Глобалізаційні та євроінтеграційні виклики диктують створення якісно нового формату освітнього середовища. Це зумовлено загальноцивілізаційними змінами, які відбулися наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Глобальне прискорення соціального розвитку, міграційні процеси, пов'язані з ним, інформатизація суспільства та соціально-культурні зміни зумовили підвищення потреби та прискорення розвитку суспільства знань. Одним із ключових напрямів політики ЄС є впровадження концепції освіти впродовж життя, де освіта дорослих є ключовим та невід'ємним його елементом. Проблема розвитку освіти дорослих визначена як першочергова проблема на міжнародному та європейському рівнях.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану управління освітою дорослих в Європі, адже дотепер мало досліджуваною проблемою залишається питання державного управління у сфері освіти дорослих, зокрема, і в країнах ЄС, бо держава є ключовим суб'єктом вироблення і реалізації освітньої державної політики, головною метою і призначенням якої є створення умов для розвитку і самореалізації особистості. Виходячи з поставленої мети, постають нагальні завдання: здійснити аналіз наукових публікацій та літератури з питань управління освітою дорослих; здійснити аналіз сучасного стану управління освітою дорослих в Європі; проаналізувати ключову стратегію європейської політики, яка втілена у Європейській програмі навчання дорослих.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, щодо проблем освіти дорослих привернута увага багатьох дослідників різних країн. Найбільш ґрунтовні дослідження зроблені С. Брукфілдом та М. Ноулзом (США), П. Джарвісом (Велика Британія), Х. Г. Гротхоффом та Ф. Пегелером (Німеччина), Л. Туросом (Польща), П. Фюрте (Швейцарія), С. І. Змейовим та С. Г. Вершловським (Росія).

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволяє зробити висновок, що концепція освіти дорослих була сформована у 70-х роках ХХ століття. Про це згадується у працях зарубіжних дослідників, які неодноразово порушували дискусійне питання освіти дорослих. Визнання освіти дорослих в європейських країнах припадає на 70-ті роки ХХ століття і пов'язано з працею американського вченого М. Ноулза «Сучасна практика освіти дорослих. Андрагогіка проти педагогіки» [14] в якій вперше обґрунтовувалися концептуальні засади нової науки – андрагогіки. Її виходу передували тривалі дослідження стосовно особливостей навчання дорослих. Так, Дж. Драпер [11], досліджуючи виникнення та розвиток андрагогіки вважає, що передумовами її появи є: гуманістична соціальна філософія 1700-1800-х років, початок робочого руху у ХХ столітті в Німеччині та США, бурхливий розвиток освіти дорослих після Другої світової війни, інтенсивність досліджень у галузі освіти дорослих та обґрунтування життєздатності андрагогічної теорії.

Наприкінці ХХ століття «освіта дорослих» здебільшого трактується як «безперервна освіта», проблематику якої можна умовно розділити на дві основні сфери. Перша пов'язана з побудовою системи безперервної освіти як частини соціальної практики (соціально-освітній аспект безперервної освіти), друга – із процесом засвоєння людиною нового життєвого, соціального, професійного досвіду. Саме тому в другій половині 90-х років ХХ століття у сфері освіти дорослих було проголошено сполучення принципу безперервності освіти із принципом навчання протягом життя і формуванням суспільства знань [5].

Проблеми в освіті дорослого населення беруть свій початок ще задовго до становлення концепції освіти дорослих, більш ніж 40 років назад країни світу, прийняли «Загальну декларацію прав людини» та заявили, що «кожна людина має право на освіту» [1].

У поточному десятилітті ХХ століття освіта дорослих зазнала істотних змін, а сфера охоплення і масштаби значно розширилися, натомість у Європі пройшли три Міжнародні конференції з освіти дорослих (Conferencia Internacional de Educación de Adultos (CONFINTEA): у Данії в 1949 році, у Франції в 1985 році, у Німеччині в 1997 році. У 1999 р. у Швейцарії відбувся національний фестиваль року неперервного навчання «Життя – це освіта»; у 2002 р. – у Болгарії «Навчання впродовж всього життя».

Важливою подією для розвитку освіти дорослих стали Всесвітня конференція з прав людини (Відень, 1993 р.), Всесвітня зустріч на вищому рівні в інтересах соціального розвитку (Копенгаген, 1995 р.), Всесвітня зустріч на вищому рівні з проблем продовольства (Рим, 1996 р.), Комюніке Комісії Європейських країн «Навчання дорослих: навчатися ніколи не пізно» (Брюсель, 2006 р.). Регіональна конференція з освіти дорослих для Європи, Північної Америки та Ізраїлю (Будапешт, 2008 р.) [3, с. 277].

На Генеральній конференції ООН з питань освіти, науки і культури, ХІХ (19) сесія, яка проходила в Найробі з 26 жовтня по 30 листопада 1976 року, було зауважено, що «доступ дорослих до освіти в перспективі є одним із основних аспектів права на освіту та сприяє здійсненню права приймати участь в політичному та культурному житті, займатись мистецтвом та наукою зокрема» [9].

Згідно з рекомендаціями про розвиток освіти дорослих, «освіта дорослих» розглядається як комплекс організаційних процесів освіти незалежно від змісту, рівня і методу, формальних або інших форм навчання, які продовжують або компенсують освіту [9].

З 1991 року простір освіти і навчання дорослих дещо змінився, спостерігається стратегічний поштовх з боку Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і з боку національних урядів з метою просування політики навчання впродовж усього життя.

Комюніке Європейської Комісії, видане в 2001 році під назвою «Здійснення на європейському просторі

освіти протягом усього життя», а також Рішення Ради «Про освіту протягом усього життя», «прийняте в 2002 році» підкреслюють, що «навчання протягом усього життя є необхідним не тільки з точки зору конкурентоздатності та зайнятості, а й з точки зору соціального згуртування суспільства, активної громадянської позиції та особистого розвитку людини» [7].

Актуальним є вивчення проблематики освіти дорослих, у світі існує велика кількість освітніх центрів, діяльність яких пов'язана з організацією освіти дорослих та дослідженнями в цій галузі. Освіта дорослих представлена численними міжнародними і національними організаціями. Теоретичні дослідження в галузі освіти дорослих очолює Інститут освіти ЮНЕСКО (Гамбург) і Міжнародний Інститут планування освіти (Париж). Також великими центрами є «Справедливе суспільство і сталий розвиток у країнах Азії і Тихого океану: завдання освіти дорослих», 2008 р. Міжнародний інститут освіти (США); Швейцарська організація освіти дорослих; Міжнародний педагогічний центр (Франція); Національний інститут освіти дорослих (Великобританія); Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина) та ін.

Освіта дорослих представлена численними міжнародними і національними організаціями. Така організація, як Європейська асоціація освіти дорослих (англ. European Association for the Education of Adults, EAEA), раніше відома як Європейське бюро з освіти дорослих, яке було засноване ще в 1953 році, нині співпрацює з національними та регіональними правліннями і міжнародними органами й організаціями, такими як Європейський Союз, Міжнародна Рада освіти дорослих, ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці. Європейська асоціація освіти дорослих (EAEA) входить до складу Міжнародної ради освіти дорослих (International Council for Adult Education (ICAE), що координує розвиток освіти дорослих у світі.

В короткому термінологічному словнику з освіти дорослих Європейська асоціація освіти дорослих розглядається як «організаційно-правова форма некомерційних організацій, що налічує понад 130 організацій із 41 країни, представляє інтереси 50 млн. дорослих Європи. Мета Є. а. о. д.: об'єднання зусиль організацій європейських країн, що займаються проблемами освіти дорослих для створення єдиної стратегії розвитку. Головна місія асоціації: захист інтересів дорослих щодо здобуття освіти впродовж життя» [4].

В кінці першого десятиліття нового тисячоліття криза вдарила по країнах західної Європи, і ряд істотних змін вплинув на сферу освіти дорослих в Європі. Економічна криза зачепила європейські країни по-різному. Європейська асоціація освіти дорослих (EAEA) здійснила моніторинг, і в 2014 році запустила опитування для своїх країн-членів, тим самим створивши загальну картину, яка стосується становища в галузі освіти дорослих в Європі. Ось наступні п'ять висновків з національних доповідей, які показують стан речей і ті завдання, які стоять перед освітою дорослих в Європі [16]: по-перше, майже у всіх європейських країнах фінансове становище знаходиться під загрозою, адже уряд прагне економії та зменшення витрат в секторі, який відповідає за освіту дорослих; по-друге, політичні рамки стають все слабшими, це зумовлено тим, що політика щодо освіти дорослих залежить кожен раз

від урядових рішень; по-третє, в деяких європейських країнах відбувається зсув в напрямку безперервної освіти і забезпечується це за рахунок ринку праці, замість того щоб це забезпечувала влада; по четверте, внаслідок економічної кризи в деяких країнах вартість курсів зависока, в результаті люди з обмеженими фінансовими можливостями, мають мало шансів взяти участь в неформальній освіті дорослих, і по-п'яте, члени Європейської асоціації освіти дорослих вбачають широкий спектр впливу освіти дорослих на європейське суспільство.

Не менш вагома на європейському рівні – Європейська спілка досліджень освіти дорослих (англ. European Society for Research on the Education of Adults, ESREA) – європейське наукове товариство, яке було створено в 1991 році для забезпечення загальноєвропейського форуму для всіх дослідників, котрі займаються дослідженнями в галузі освіти і навчання дорослих, а також для пропагування і поширення теоретичних та емпіричних досліджень в цій сфері [15].

Організація, яка відіграє важливу роль у розвитку міжнародної освіти дорослих та яка об'єднує більше 1000 народних університетів у Німеччині, це – Німецька асоціація освіти дорослих (нім. Deutscher Volkshochschul-Verband (DVV International) [6], яка діє в усьому світі, співпрацюючи з більш ніж 200-ми партнерами в 40 країнах, підтримує обмін інформацією та досвідом у галузі освіти дорослих та розвиток в Європі і в усьому світі, сприяє створенню і розвитку освітніх структур для молодих і дорослих у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою. DVV International орієнтується на цілі ООН сталого розвитку (UN Sustainable Development Goals (SDGs), глобальної програми освіти 2030 року та Всесвітньої конференції ЮНЕСКО за освітою дорослих КОНФІНТЕА.

Основна з ключових стратегій європейської політики втілена у Європейській програмі навчання дорослих, яка впроваджується на рівні країн-членів, проте, є необхідність вживати ряд додаткових заходів щодо її покращення. Для повноцінного впровадження програми потрібні значні державні інвестиції в організації, які працюють у сфері освіти дорослих.

Численні науковці стверджують, що освіта дорослих має дещо фрагментарний характер і знаходиться десь за межами сталих сфер політики, пов'язана здебільшого з перепідготовкою. Проте навчання і освіта дорослих сягають своїм корінням глибоко в повсякденне життя, місцеве середовище і місцеві реалії, що природним чином відводять особливе місце децентралізації, що здійснюється по висхідному принципу процесів організації і проведення роботи в цій сфері. Завдяки цьому навчання і освіта дорослих стає важливим прикладом для формування і застосування належного управління в його сучасному розумінні.

В Гамбурзькій декларації про освіту дорослих, яка була прийнята на п'ятій міжнародній конференції з освіти дорослих (Гамбург, Німеччина, 14-18 липня 1997 р.), зауважено про ключову роль держави і розширення партнерства з громадянським суспільством в галузі навчання дорослих, де держава виступає гарантом у визначенні основних напрямків освітньої політики.

Освітою дорослих опікуються не тільки міністерства освіти, а й всі міністерства на рівні держави беруть участь у сприянні навчанню дорослих, а міжмініс-

терське співробітництво набуває важливого значення, окрім того в цьому процесі «...беруть участь наймачі, профспілки, неурядові та громадські організації, групи, що представляють корінне населення, на всіх них лежить відповідальність за взаємодію і створення можливостей для навчання протягом усього життя, забезпечуючи при цьому визнання і акредитацію» [2].

Важливою для проблеми управління освітою дорослих була шоста міжнародна конференція з освіти дорослих (Белен, Бразилія, 1–4 грудня, 2009 р.), яка проходила під гаслом «Жити і навчатись заради щасливого майбутнього: важливість освіти дорослих», на якій неодноразово порушувалися проблеми управління освітою дорослих та впровадження політики навчання впродовж життя. Особлива увага приділяється зміцненню процесів децентралізації шляхом залучення громадянського суспільства, приватного сектора і місцевих спільнот, а також їх активної участі на місцевому рівні в розробці політики і здійсненні освітньої діяльності.

Виокремимо наступне: «належне управління означає перш за все такий формат політичної діяльності, який викликає і завойовує довіру з боку різних зацікавлених сторін (включаючи місцеві органи влади, ділові кола, асоціації працівників, недержавні громадські організації та громадські організації) в інтересах досягнення загальних цілей» [10]. Також вказано на ряд існуючих недоліків «...ефективне управління та інституційні структури в області навчання і освіти дорослих сьогодні тільки зароджуються або поки що просто відсутні, причому навіть там, де робляться ініціативи, пов'язані з комплексною політикою навчання протягом усього життя» [10].

За даними Глобального звіту про освіту дорослих, 154 країни, які подали національні звіти в рамках підготовки до «CONFINTEA VI», 126 (82%) заявили, що освіта дорослих охоплюється безпосередньо або опосередковано будь-якої державною політикою. Тут є регіональні відмінності: подібного роду політика є в 92% країн європейського регіону і 68% країн з арабського регіону. Однак інтерпретація терміна «політика» значно різниться, починаючи з державної конституції, указів виконавчої влади та законодавчих актів, і закінчуючи середньостроковими планами з розвитку і освітніми планами на десять років. Лише 56 країн (36%) заявило, що з 1997 року вони почали проводити спеціальну політику в галузі освіти дорослих [17].

Високі показники європейського регіону передбачувани, беручи до уваги те, що з 2000 року Лісабонська стратегія розглядає освіту впродовж життя як основний засіб створення Європи найбільш конкурентним регіоном в світі. Всебічний аналіз вказує на п'ять тенденцій політичних завдань: постановка рамок, зазвичай, в перспективі освіти впродовж життя; підтримка грамотності та неформальної освіти; регулювання професійного навчання або освіти дорослих; створення спеціалізованих агентств; умови для реалізації конкретних програм [17].

Натомість дорослий учень став ключовим елементом в освітніх програмах і стратегічній координації Європейського союзу (EU) відносно пізно; але протягом минулого десятиліття Лісабонський процес і програма навчання впродовж життя зробили його набагато важливішим [15]. Згідно з рекомендаціями

Європейського Парламенту та Ради Європи від 2006 року, кожна доросла людина має набути вісім основних компетенцій [12].

Увесь цивілізаційний світ сьогодні підтримує та впроваджує в реальність концепцію навчання впродовж життя, тож Європейська Комісія об'єднала різні освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму «Навчання протягом життя» (Lifelong Learning Programme, LLP). Програма прийшла на зміну програмам професійного та дистанційного навчання, що існували до 2006 року. Передумовою створення програми була Концепція безперервного навчання, введена ще в Данії 1971 року. Програма навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme) була розроблена з метою допомоги людям на будь-якій стадії їхнього життя взяти участь у навчанні, а також стимулювати їх до отримання корисного досвіду. Програма навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme) складається з чотирьох галузевих програм: про шкільну освіту (Comenius), вищу освіту (Erasmus), професійну підготовку (Leonardo da Vinci) і освіту для дорослих (Grundtvig), і завершується трансверсальною програмою, яка зосереджена на стратегічній співпраці у сфері політики, інформаційних і комунікаційних технологій, поширенні та використанні відповідних результатів [8].

Згідно з Глобальним звітом про освіту дорослих, який опублікувало ЮНЕСКО, більшість країн-учасниць дослідження (всього 141) досягли помітних успіхів у розвитку програм навчання протягом усього життя (lifelong learning). Багато із них концентруються на підвищенні грамотності населення. Проблема залишається актуальною навіть для таких держав, як США, де 30 млн. громадян не мають закінченої шкільної освіти, а 20% власників дипломів старшої школи демонструють лише базові навички грамотності [17].

Для досягнення соціальних і економічних цілей, які зафіксовані у Лісабонській стратегії [13], необхідні нові інвестиції в навчання протягом усього життя з боку: урядів, які вкладають кошти в модернізацію освіти на всіх рівнях; приватного сектора, що займається професійною підготовкою нинішніх і майбутніх працівників; окремих осіб, котрі розвивають свій творчий хист і кар'єрні можливості.

В період з 2010 по 2012 рік державні витрати на освіту знизилися в багатьох країнах, які є членами Організації економічного співробітництва та розвитку, це було пов'язано з наслідками економічної кризи, тому сьогодні країни повинні робити більше зусиль, щоб мінімізувати нерівність у можливостях отримання освіти та підвищити ефективність освітніх систем.

За даними Глобального звіту про освіту дорослих, близько 57% працевлаштованих дорослих людей з хорошим рівнем навичок у сфері інформаційно-комунікаційних технологій беруть участь в офіційних або неформальних освітніх програмах, що фінансуються роботодавцями. Тільки 9% дорослих, які не мають можливості користуватися комп'ютером і не мають достатніх навичок, беруть участь в таких програмах [17].

У той же час аналітики ЮНЕСКО констатують, що в деяких країнах спостерігається пік залученості дорослого населення в програми отримання професійної або вищої освіти, «другого» та «третього» дипломів, а також підвищення трудової кваліфікації і курсів саморозвитку. Зокрема, у Великобританії, згідно з да-

ними Національного інституту економіки і соціальних досліджень, майже 36% громадян у віці 25–59 років беруть участь у різноманітних освітніх програмах або їх комбінаціях: формальних (закінчують середню освіту, отримують ступені в коледжах, університетах), неформальних (курси підвищення трудової кваліфікації і спеціалізовані тренінги), а також програмах із саморозвитку («освітнє дозвілля»). Це майже на 10% більше, ніж у 1999 році. За даними Національного центру досліджень освіти (США), в місцевих коледжах б'є рекорди чисельність студентів у віці 25–39 років. Під час економічної кризи 2008 року їхня частка досягла 31%, і з тих пір не зменшувалася [17].

Отже, нами зроблено аналіз наукових публікацій та літератури з питань управління освітою дорослих, у якому ми намагались виявити та окреслити основні принципи менеджменту даної сфери, а відтак це дозволяє зробити висновок, що концепція освіти дорослих була сформована ще в 70-х роках ХХ століття. Проаналізувавши сучасний стан управління освітою дорослих в Європі, виокремлено, що координування та регулювання освіти дорослих в освітньому управлінні є ключовим питанням, адже в Європі простежуються три схеми управління освітою дорослих, а саме: галузеві департаменти, які працюють при міністерствах освіти (або при їх аналогах); незалежні органи влади, які перебувають або не перебувають під безпосереднім офіційним контролем міністерства, а також передача повноважень місцевим агентствам. Проте це далеко не говорить про систематичну і посилену участь всіх законодавчих сторін в плануванні, реалізації та моніторинг політики та практики освіти дорослих. Політика в галузі освіти дорослих визначається безліччю пов'язаних з цим факторів - національними соціально-економічними умовами, а також зовнішніми факторами (фінансова криза або вплив регіональних і міжнародних організацій). Проаналізувавши ключову стратегію європейської політики, яка впроваджується на рівні країн-членів, виокремлено проблему підтримки, адже потрібні значні державні інвестиції в організації з боку Європейського Союзу, які працюють у сфері освіти дорослих.

Переважає більшість національних звітів вказує, що управління освітою дорослих має децентралізований характер. Простежуються чітка передача повноважень управління освітою дорослих організаціям, які знаходяться в безпосередній близькості від уряду, а відтак, це може привести до кращого реагування на місцевому рівні, враховуючи локальні обставини та потреби. В цілому, управління освітою дорослих недостатньо розвинене, лише у деяких країнах є відповідне законодавство, яке визначає цілі й політику регулювання для цього сектора. У зовсім малої кількості створені рамки, які чітко визначають конкретну відповідальність за планування, фінансування і створення відповідних умов. Наслідком цього є нечіткі схеми управління, які можуть як допомогти в поданні умов і можливостей для місцевих інновацій, так і завдати ускладнень в конкретній підзвітності та визначенні відповідальності. Це може призвести до скорочення помітності сектора, як в освітній політиці, так і в суспільстві.

Отже, ключова проблема полягає в тому, щоб підтримувати політику освіти дорослих в комплексних рамках політики навчання протягом життя,

яка визначає цілі та масштаби освіти дорослих. Це повинно охопити весь спектр - від початкової грамотності до професійної підготовки, розвитку трудових ресурсів і безперервного професійного навчання. Державна політика повинна самостійно створювати юридичне та фінансове підґрунтя, а також систему управління, яка може краще пов'язати формальну, неформальну та інформальну освіту дорослих в цілісну структуру. Необхідно передбачити такий тип управління, який би був доречним, всеосяжним і підзвітним всім структурам, охоплюючи при цьому всі основні процеси регулювання освіти дорослих.

Література.

1. Всемирная декларация об образовании для всех и Рамки действий по удовлетворению базовых образовательных потребностей [Электронный ресурс] : принята на Всемирной Конференции по образованию для всех (Джомтьен, Таиланд, 5–9 мар. 1990 г.). – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/jomtien.pdf.
2. Гамбургская декларация об обучении взрослых [Электронный ресурс] : принята на Пятой Международной конференции по образованию взрослых, (Гамбург, Германия, 14-18 июля 1997г.). – Режим доступа: <http://goo.gl/1LAQUT>
3. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / [упоряд. : Н. Г. Протасова, Ю. О. Молчанова, Т. В. Куренна ; ред. рада : В. Г. Кремень, Ю. В. Ковбасюк, Н. Г. Протасова та ін.]; за ред. В.Г. Кременя, Ю.В. Ковбасюка ; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. – К. : Основа, 2014. – С. 277.
4. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Авт.-упор. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – С. 33-34.
5. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.
6. Офіційний сайт Німецької асоціації дорослих «DVV International is the Institute for International Cooperation of the Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (DVV)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dvv-international.de/en/dvv-international/profile>.
7. Обучение взрослых: учиться никогда не поздно. Коммюнике Комиссии Европейских Обществ (Брюссель, 23 октября 2006 г.) – Режим доступа: <http://goo.gl/zhq70X>.
8. Програма навчання впродовж життя (Lifelong Learning Programme) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/tools/lfp_en.htm.
9. Рекомендация о развитии образования взрослых [Электронный ресурс] : принята на Генеральной конференции Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры, 19-я Сессия (Найроби, 26 октября по 30 ноября 1976 г.). – Режим доступа : http://www.un.org/ru/events/literacy/adult_education.pdf.
10. Шестая международная конференция ЮНЕСКО по образованию взрослых / Белен, Бразилия, 1–4 декабря 2009 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://goo.gl/w9rH9d>.

11. Draper J. A. The metamorphoses of andragogy // The Canadian Journal for the Study of Adult Education. – 1998. – № 12(1). – P.3–26.
12. European Commission. Key competences for lifelong learning. European Reference Framework [Электронный ресурс] / European Commission // European Communities. – 2007. – Режим доступа до ресурсу: <https://goo.gl/xBZE3e>.
13. IVAN-UNGUREANU C. The Lisbon Strategy / C. IVAN-UNGUREANU, M. MARCU // Romanian Journal of Economic Forecasting. – 2006. – №1. – P.74–83.
14. Knowles M. S. The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy. New York: Association Press, 1970. – 384 p.
15. Marcella M. Adult Education Policy and the European Union. Theoretical and Methodological Perspectives / M. Marcella, J. Holford. – Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers, 2014. – 179 p. – P.11.
16. Per Paladun Hansen. Europe needs the power of learning / Paludan Hansen Per. // DVV International - International Perspectives in Adult Education. – 2015. – №71. – P. 53–55.
17. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Global Report on Adult learning and Education [Электронный ресурс] / UNESCO Institute for Lifelong Learning // UNESCO Institute for Lifelong Learning. – 2009. – Режим доступа до ресурсу: http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/AdultEducation/en/GRALE_en.pdf.